

ציון צמיר, תעולם הזה

משתתפי ההלווייה ברפת של ורה, החוכמה שלה תחסר ל...

את דרכם בגירוש כדואים מן האדמה שבה הקימו את ביתם.

הערבים לא תקפו

המוסדות נתנו לאנשי עיריית תקציב להקמת צריפים. המתיישבים האחרים במקום היו בעלי-מלאכה בעבר, וידעו לבנות אותם לעצמם. סמואל לא היה נגר, ולא ידע להקים או לתקן צריף. עד 1946 גרה המישפחה בצריף רעוע פרוץ לרוחות. רק אז הקימה לראשונה את בית-האבן שלה. החיים היו קשים. במשך שמונה שנים לא היו מים במקום. היו צריכים לשאוב מים מהירקון, בעזרת פרדה. חבית אחת של מים, אחת ליומיים, היתה צריכה להספיק לשתייה, לרחיצה ולהשקיה. מיהרחה שימשו גם להשקיה.

רק כעבור שמונה שנים חפרו בארם בארם ומצאו מים. בשארית 1938, כשאריק כבר היה בן 10,

הוסיפו לצריף שלהם חדר-אבן. הקימו אותו בשביל הילדים, כדי שיוכלו להיכנס שיעורים באי-מפריע. סיפרה על כך ורה:

"באחד הימים נסע משהו מהמושב לרמקס להביא כמה עגלות. היתה הגרלה ואנחנו קיבלנו עגלה אחת, סמואל קרה לה תיקווה. מדוע? כי היא היתה התיקווה היחידה שנוכל לתת פעם לילדים כוס חלב.

"גידלנו אותה והיא המליטה עגלה. אני אהבתי כל-כך את העגלה שגולדה, כפי שאני מאמינה שאנשים מסוגלים לאהוב חיות. החזקתי אותה כל היום על הידיים, האכלתי אותה וליטפתי אותה. לא הפסקתי לפנק אותה. היא החליפה עבורי את כל הגעגועים למי שפחה שלי ולרוסיה.

"פעם אחת נכנסתי לרפת אחרי שהחלפתי שימלה. העגלה התנפלה עלי וניסתה לנגוח אותי בכנף. אחר-כך ניסתה לנגוח גם את סמואל. ראינו שהיא נעשתה תוקפנית והחלטנו למי כור אותה. סבלתי מכך נורא. כל-כך אהבתי אותה. אבל לא היתה ברירה. היינו מוכרחים למכור.

"זאת היתה בשבילי מכה נפשית קשה. מכרנו אותה לאחר החברים בתנאי שיחזיק אותה ויגדל אותה ויתן לי לבקר אותה מתי שארצה. יום אחד ראיתי את האיש ואמרתי לו: אני רוצה לראות את העגלה שלי. הוא צחק לי ואמר: אתמול אכלת את הבשר שלה. זה היה הקצב. ואני חשבתי שהוא מומחה לגידול פרות.

"זה היה מאורע שגרם לי סבל נורא. חדלתי מלדבר עם האיש. שנים רבות לא נתתי לו להיכנס לחצר שלנו. אחר כך הפרה שלנו המליטה עוד שתי עגלות. אחת מכרנו ובכסף בנינו את החדר לאריק ודיסה."

המצוקה היתה מלווה גם בסכנות. ב"מאורעות" 1929 פשטו שמועות כי אלפי ערבים מאיזור קלקיליה עומדים לעלות על מושבי השרון. תושבי כפר-סבא פינו את מושבתם. חברי המושב עירייה סירבו לזוז. ורה נטלה את אריק ואחותו והסתתרה ברפת, מאחורי קיר של בטון מזויין, שיכול היה לשמש כקיר-מגן. אולם ההתקפה לא באה. מנהיגי הערבים שוכנעו שלא לתקוף את היישוב, וחזרו לקלקיליה. כעבור 27 שנים פיקר אריק שרון על "פעולת-תגמול" נגד קל-קיליה.

התרמית של הערבי כאויב, הזומם להשמידם, לא משה מבית מישפחת שגרמן מעולם, ככל השנים שבהן עוצבה תמונת-עולמו של אריק. העיר לים שבאו מרוסיה בווראי לא יכלו לתאר לעצמם את המחשבות והרגשות של האוכלוסיה המקומית, שראתה בהם מנסלים הזוממים לגרשם מארצם.

מילחמה בשכנים

אילו לא הספיקו כל הצרות האלה, יצרו לעצמם ורה וסמואל

שגרמן צרה מיוחדת נוספת, כולה משלהם. לא היתה כרוגממה בשום מקום בארץ-ישראל של אז.

המושב הוא מיסגרת של מישפחת קולקטיבית, המתנהלת על-ידי מוסדר תיה הנבחרים. למעשה היתה כפופה אז במישפחת-כרול למוסדות הלאומיים. אך שני בני-הזוג שגרמן לא קיבלו מעולם מרות כלשהי.

הצרות עם השכנים, חברי המושב, החלו כמעט מיום עלייתם של השגרמנים לקרקע. היתה זאת, כנראה, אני טיפאטיה הדדית ממבט ראשון. הם היו אינטלקטואלים, אקדמים, קוראיי-ספרים. בעיני החברים האחרים, שראו את עצמם כ"חלוצים", הם היו — בצדק או שלא בצדק — כמתנשאים.

הדבר מצא את ביטוי בצורות שר נות, בחיי יום-יום. סמואל, האגרנום, היה בעל דיעות משלו על מה שכדאי לגדל ומה לא, בניגוד לכל שאר החברים. כאשר בנו את ביתם, פנו כל בתי המושב אל הכביש, החוצה את המושבה, ואילו השגרמנים החליטו שכדאי לבנות את ביתם מאחורי מטע, כדי שהעצים יגנו עליו מפני אבק הכביש. השכנים ראו בכך, כמובן, סימן מובהק להתנכרות.

הבית נבנה באיחור רב, כי מישפחת שגרמן השקיעה את כל הכנסותיה הדולות בפיתוח מישפחה. לבסוף היה לה המשק הגדול ביותר במושב, אך לא היה לה עיריין בית, וגם לא חשמל.

במשך השנים הפכה הברלנות של המישפחה כמעט לאיבה. היא היתה באופוזיציה — אופוזיציה של מישפחה אחת.

"אמא לא פחדה אף פעם מושם דבר", קבע אריק שרון, "היא היתה מורדת, לוחמת".

ברבות הימים סירבו השניים למכור את תוצרתם בדרכים שנקבעו על-ידי המוסדות. הם מכרו אותה כרצונם. הם הביאו את החמורה אל הכביש — ושם שמרו עליה עד שבאו לקחתה, פן ישיחיתו אותה השכנים.

במשך זמן-מה היו היחסים כה מתוחים, עד שבני הזוג עמדו בפנתח חצרים ושמו עליה בקילשון, בתורנות — יום אחד האב, יום אחד האם.

מילחמה אחרת נגעה לארמה עצמה. כשעלו על הקרקע, הובטחו לכל מי-שה 75 דונם. במשך הזמן, עם גבור העלייה וההתיישבות, נדרשו לוותר על חלק מהארמה למען יישובים חדשים — תחילה גיבעתי-חן, ולבסוף רמות-הישיב, בים, המושב של עולי גרמניה. מישפחת שגרמן הצביעה בכל פעם נגד, כשכל שאר חברי-המושב מקבלים, כדבר מובן-מאליו, את תביעות המוסדות ומצביעים בעדן.

כאשר הקימו אנשי רמות-השבים את הגדר סביב נחלתם החדשה, שנל-קחה מכפר-מלל, החליטה ורה שגרמן להתנגד בכוח. והו סיפור שאין דומה לו בהווי של ארץ-ישראל.

"באותו לילה", סיפרה ורה, "היה סמואל בעיר ולא בא לישון בבית. זה היה המזל שלי. הוא לא היה מעז לעשות דברים כאלה.

"אני הייתי יותר מעזה ממנו. הוא בא ממישפחה מיוחסת והיה נפש עדינה ופחד מן המחשבה שיכניסו אותו לבית-סוהר. אני לא.

"ביום הלכתי לראות את הכרם שלנו וראיתי שהקימו שם גדר כדי לתת אותו לאנשי רמות-השבים העשירים. הקימו גדר לתפארת. נעשה לי לא טוב כשראיתי אותה. הסתכלתי בגדר וראיתי שהיא כמו מיתר של כינור. מספיק לחתוך אותה בכמה מקומות כדי שהיא תיפול כולה. לא היתה לי דרך אחרת."

בשעת-לילה מאוחרת קמה ורה, נטלה בידיה רובה ומומרה, השאירה את שני ילדיה בצריף ויצאה אל הכרם, מהלך של שני קילומטרים.

"רצתי כמו מטורפת. למה רצתי? לא מפני שמיהרתי, אלא מפני שפחדתי. פחדתי מרוב אהבה לילדים שהשאירתי אותם לבד. רצתי במגפיים עם רוכה, באתי לכרם וחתכתי את הגדר בשלושה מקומות. כל הגדר, באורך של שני קילומטרים, נפלה מידי. הייתי צריכה להימלט לא באותה דרך שבאתי. לא היה לי כוח לרוץ. הלכתי לאט-לאט. כשחזרתי הביתה הייתי מאושרת כש-ראיתי שהילדים ישנים ושלא קרה להם שום דבר."

משגילו תושבי רמות-השבים וכפר מלל כי חיבלו בגדר שלהם והפילו אותה, הזעיקו את המישטרה המג'רית. התלוננו כי ערבים התנפלו על השרות והפילו את הגדר. המישטרה חשדה באנשי שבט אבו-קישק הסמוך. עצרו ערבי אחד והאשימו אותו. כל תחנוניו והסבריו לא הועילו.

"המצפון שלי", אומרת ורה, "נורא סבל מזה כל השנים שבגללי אסרו ערבי מוסק. עד היום אני סובלת מכך. כאשר שמע סמואל מה עוללה אשתו, הוא נחרד חרדה גדולה. את מתארת לעצמך מה עשיתי? אמר 'איזה פשע עשיתי? הרי יכניסו אותך לבית-הסוהר'."

אבל ורה לא נבהלה. "אין דבר", אמרה לו, "אבקש שיכניסו את הילדים אתי לכלא."

מצפונם לא הניח להם לשמור את הסוד. הם הומינו את האיש שהקים את הגדר, סיפרו לו בסודיות, אחרי שהשביעו אותו כי לא יגלה לאיש, כי הרס הגדר היה מעשה ידיה להתפאר של ורה. הם השביעו אותו שאם יקים את הגדר מחדש, יקים אותה רק עד קצה החלקה של מישפחת שגרמן, שהיתה החלקה האחרונה בקרקע שהוקצבה לרמות-השבים. "אני חתכתי את הגדר", אמרה לו ורה, "ואם תקים אותה עוד פעם, אני אחתוך אותה שוב!"

האיש לא שמר את הבטחתו וגילה את הסוד לוועד הכפר. אנשי הכפר היו

אלי לנדאו בהלווייה

...אני זוכה סוף-סוף בכמה רגעים נעימים...

רפי איתן בהלווייה

בדקות האחרונות בינכם...